

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПОДОЛАННЯ СОЦІАЛЬНИХ НАСЛІДКІВ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Економічна криза, яка розпочалася в Україні у вересні 2008 р., йде до завершення. За цей час вона негативно вплинула на всі без винятку сфери суспільного життя. Погіршення економічної ситуації, зокрема, зниження обсягів виробництва та ділової активності, спричинило цілу низку проблем у соціальній сфері: зниження рівня зайнятості й добробуту людей, зростання безробіття, зниження платоспроможності населення тощо.

Основною проблемою України в боротьбі з наслідками світової фінансової кризи стало невчасне вживання заходів антикризового характеру. Якщо криза розпочалася восени 2008 р., то перший законодавчий документ, Закон України «Про внесення змін до деяких законів України з метою подолання негативних наслідків фінансової кризи» [1], в якому містився перелік заходів, покликаних боротися з наслідками кризи, був прийнятий лише 23 червня 2009 року, фактично з річним запізненням. По-друге, в цьому законі містилися лише заходи щодо підвищення ефективності діяльності державних органів у фінансово-кредитній сфері, а соціальна сфера залишилась поза належною увагою. У зв'язку з цим особливого значення набуває необхідність вивчення зарубіжного досвіду подолання негативних соціальних наслідків фінансової кризи з метою адаптації його до українських реалій.

Узагальнення зарубіжного досвіду соціальної політики, спрямованої на подолання негативних тенденцій світової фінансово-економічної кризи, дозволяє сформувати п'ять ключових напрямків її реалізації:

1. Стимулювання і підтримка зайнятості населення: збільшення терміну та обсягу виплат допомоги по безробіттю; надання допомоги по безробіттю працівникам з тимчасовою зайнятістю; обов'язкове переведення підприємствами непостійних працівників на постійну зайнятість після 2 років зайнятості; впровадження додаткової системи соціального забезпечення для службовців, метою якого є прив'язка гарантії зайнятості до подальшої кваліфікації; збільшення фінансування заходів щодо надання ефективної підтримки пошуку робочих місць безробітними; створення консультаційних пунктів для працівників, видання інформацій-

них буклетів і брошур; підготовка і перепідготовка робітників, зайнятих неповний робочий день, а також молодих робітників без професійної кваліфікації; збільшення державного фінансування програм професійного навчання без відриву від виробництва; збільшення кількості кредитів, наданих для професійного розвитку; впровадження освітніх програм і програм навчання для робітників з сільських місцевостей, які повернулися додому з міст унаслідок звільнень; надання податкових пільг для підприємств з високою часткою зайнятого сільського населення; надання податкових кредитів підприємствам за кожне нове створене робоче місце; розширення обсягів субсидування створення нових робочих місць; створення додаткових субсидованих державним агентством трудових контрактів.

2. Зниження витрат населення: встановлення банкоматів, які не зніматимуть плату за здійснені трансакції, в регіонах з низьким рівнем доходу; замороження розміру плати за проїзд, а також тимчасове зменшення регульованих цін на газ і електрику.

3. Податкові стимули: збільшення розміру мінімальної заробітної плати; підвищення (зниження) рівня заробітної плати, з якого починається сплата податку з доходів фізичних осіб; зменшення ставки податку з доходів фізичних осіб; запровадження єдиної ставки податку з доходів фізичних осіб замість прогресивної шкали податку; запровадження знижки в фіксованому розмірі з національного і місцевого податку з доходів фізичних осіб для громадян, які одержують низький дохід, та пенсіонерів; підвищення рівня податку з доходів фізичних осіб для громадян з високим рівнем доходу; зниження податку на іпотечні кредити, строк погашення яких закінчується наприкінці поточного року, або продовження цих строків; зниження ставки за обов'язковим страхуванням на випадок хвороби та безробіття.

4. Збільшення соціальних платежів: збільшення фонду оплати праці бюджетних установ та державних підприємств; підвищення середнього розміру пенсії до рівня прожиткового мінімуму пенсіонера; підвищення мінімального розміру погодинної оплати праці; збільшення одноразової додаткової грошової допомоги на дитину; виплата допомоги державою щодо сплати оренди житла для економічної підтримки молодих людей віком від 22 до 30 років; надання субсидії для компенсації витрат з догляду за народженою, або усиновленою дитиною; збільшення розміру державних соціальних виплат і спеціальних державних виплат; розширення переліку фахівців, які одержують доплати за шкідливі умови праці; проведення компенсаційних виплат прибуткового подат-

ку готівкою і товарними сертифікатами; надання допомоги громадянам, які в умовах кризи втратили своє житло через звільнення; розширення програми надання кредитів на утримання для людей з низьким рівнем доходів і матерів-одиначок; фінансова підтримка осіб, які доглядають за хворими, інвалідами; збільшення рівня повної державної пенсії відповідно до зростання цін; надання домогосподарствам чеків на знижки.

5. Політика у житловій сфері: запровадження податкових знижок та надання субсидій при купівлі першого будинку; дворічний мораторій на 50 % платежів по іпотеці для тих, хто став безробітним, і розширення періоду звільнення від оподаткування реінвестованого капіталу, отриманого від продажу будинку; зменшення податкової ставки на позику при купівлі будинку і податкової знижки у випадку, якщо житло придбане за рахунок використання власних фінансових ресурсів, або капіталу компанії; розширення безкоштовного юридичного представництва в судах для домогосподарств, що знаходяться під ризиком вилучення майна через несплату іпотечного кредиту; надання безкоштовних консультацій щодо погашення боргів; відстрочення на термін до 2 років сплати частини відсотків за іпотечними позиками для домогосподарств, які відчують значні і тимчасові втрати доходу в результаті економічного спаду; розробка плану мінімізації переходу заставленої нерухомості у власність заставоутримувача шляхом зміни умов застави; рефінансування позик домовласників, які зазнають фінансових труднощів, забезпечення державного страхування таких позик; надання урядом гарантій кредиторам щодо втрати відкладеної виплати відсотків за іпотечними кредитами у випадку невиконання боржником своїх зобов'язань [2, с. 59—63].

Переважає більшість заходів соціальної політики, які використовуються в зарубіжних країнах для боротьби з наслідками фінансової кризи, вимагають значних фінансових ресурсів. В різних країнах застосовуються різні комплекси джерел фінансування, такі як: збільшення дефіциту державного бюджету внаслідок надання низки податкових пільг; зростання державного боргу; використання валютних резервів для вливання ліквідності в банківську систему (Корея), підтримки доступу компаній до ліквідності (Бразилія); випуск казначейських облігацій; використання коштів фондів суверенного багатства чи національних фондів (Казахстан, Росія, Норвегія); використання коштів державних та місцевих бюджетів; використання коштів державних банків та банків розвитку.

Враховуючи зарубіжний досвід мінімізації негативних наслідків світової фінансово-економічної кризи на найважливіші параметри соціального розвитку України необхідно здійснити наступні заходи: забезпечити належну індексацію соціальних виплат з урахуванням нового прогнозу інфляції; ужити антикризових заходів у сфері оплати праці стосовно як рівня заробітної плати, так і своєчасної її виплати та повернення боргів; переглянути методику розрахунку величини прожиткового мінімуму з урахуванням існуючого досвіду країн ЄС для визначення реального розміру соціальних виплат.

Література

1. Про внесення змін до деяких законів України з метою подолання негативних наслідків фінансової кризи станом на 23 червня 2009 року № 1533-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2009. — № 52. — С. 763. — (Закон України)
2. Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи. — Жаліло Я. А., Бабанін О. С., Белінська Я. В. та ін. / За заг. ред. Я. А. Жаліла. — К.: НІСД, 2009. — 142 с.

УДК 330.131.7:336.71

О. О. Іщенко

ІНДЕКС РИЗИКУ ЯК ПОКАЗНИК ЙМОВІРНОСТІ НАСТАННЯ КРИЗОВОЇ СИТУАЦІЇ В БАНКУ

Забезпечення стабільного функціонування банківської системи в цілому та окремих банків зокрема є необхідним, оскільки виникнення проблем в одній або кількох фінансово-кредитних установ може викликати ланцюгову реакцію фінансових проблем у багатьох інших, підриваючи платоспроможність всієї банківської системи. Одним із методів дослідження вірогідності банкрутства фінансово-кредитної установи є застосування індексу ризику банку. Цей показник був розроблений Ханнаном та Ханвеком й використаний у подальших дослідженнях Айзенбайса, Бласко Кваста, Коула, Лайєнга, Неша, Сейвіджа, Сінкі, Хорвітца та ін. Отримана емпіричним шляхом формула його розрахунку має наступний вигляд [1]: